

УДК 664.6(477+477.74)

Коваленко Л. А.

Одеський національний економічний університет

ТЕНДЕНЦІ У ВИРОБНИЦТВІ ХЛІБОБУЛОЧНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ ТА ОДЕСЬКОГО РЕГІОНУ

Розглянуто наявні тенденції у виробництві хлібобулочних виробів в Україні та Одеському регіоні. Встановлено, що скорочення виробництва протягом 2003–2013 років обумовлено активною роботою на ринку хлібобулочних виробів міні-пекарень та супермаркетів, виробництво яких поки лишається поза статистичною звітністю. Знижується чисельність хлібопекарських підприємств України та кількість їх працівників. В Одеському регіоні, як і по Україні в цілому, простежуються тенденції зниження виробництва підприємствами хлібопекарської галузі. Зниження виробництва відбувається за всіма групами хлібобулочних виробів.

Ключові слова: хлібопекарська промисловість України, виробництво хліба та хлібобулочних виробів, фінансові результати діяльності підприємств.

Постановка проблеми. Хлібобулочна промисловість – одна з провідних галузей харчової промисловості України. Незважаючи на те, що її частка у загальних обсягах виробництва харчової промисловості склала у 2014 р. лише 6,9%, галузь має стратегічне значення щодо забезпечення безперебійного виробництва хліба, хлібобулочних та інших борошняних виробів у обсягах, які відповідають нормам державної продовольчої безпеки.

Незважаючи на стабільний попит на хліб та хлібобулочні вироби останнім часом підприємства галузі скорочують обсяги виробництва та неспроможні залучити інвестиції, які потрібні на модернізацію та оновлення обладнання. Фінансовий стан більшості вітчизняних підприємств хлібобулочної промисловості України можна охарактеризувати як незадовільний, зростає частка збиткових підприємств. Тому дослідження тенденцій розвитку галузі, фінансового стану підприємств, результатів їх діяльності в сьогоdnішніх кризових умовах є актуальними.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням розвитку хлібобулочної промисловості України займаються провідні вчені: П.Т. Саблук, Л.І. Баранівська, О.М. Васильченко, Є.В. Єрмаков, О.О. Терещенко, В.Г. Федоренко, О.А. Опря, С.В. Петруха, Л.В. Дейнеко, А.О. Коваленко, Л.В. Старшинська, Е.І. Шелудько, В.Г. Белік, Л.І. Карнаушенко, Ю.Л. Труш, М.П. Сичевський, Л.М. Чернелевський та багато інших дослідників. У своїх наукових працях вони визначають проблеми, що існують в хлібобулочній галузі, та шляхи їх вирішення. В багатьох роботах звертається увага на необхідність удосконалення політики державного регулювання хлібобулочної галузю як стратегічною галуззю щодо забезпечення населення хлібними виробами.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Не зважаючи на значну кількість досліджень щодо розвитку вітчизняних підприємств хлібобулочної галузі, недостатньо уваги приділяється аналізу діяльності цих підприємств та визначенню наявних тенденцій їх розвитку.

Метою статті є аналіз тенденцій розвитку хлібобулочної галузі України та Одеського регіону, виявлення негативних чинників та формулювання пропозицій щодо їх усунення.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні хлібопекарська промисловість України за виробничими потужностями, механізацією технологічних процесів, асортиментом спроможна забезпечити населення різними видами хлібобулочних виробів.

Значна частина хлібного бізнесу України – це вертикально інтегровані структури із замкнутим циклом: від виробництва борошна до випуску хлібопродуктів. До складу таких міжрегіональних холдингів входять сільськогосподарські підприємства з вирощування зернових, борошномельні підприємства, хлібопекарські заводи, кондитерські виробництва тощо.

Для координації дій та з метою постійної координації господарської діяльності та взаємодопомоги його учасників у травні 1998 р. за рішенням установчої конференції уповноважених представників підприємств, акціонерних товариств хлібопекарної промисловості усіх форм власності було створено об'єднання підприємств хлібопекарної промисловості «Укрхлібпром» як добровільне недержавне формування. Об'єднання покликане допомагати спільними зусиллями дійти умов найбільш ефективного господарювання, нарощування випуску продукції для більш повного забезпечення в ній потреб споживачів [1].

Найважливіші функції об'єднання «Укрхлібпром» – сприяння розвитку ринків хліба, хлібобулочних, борошняних кондитерських та ма-

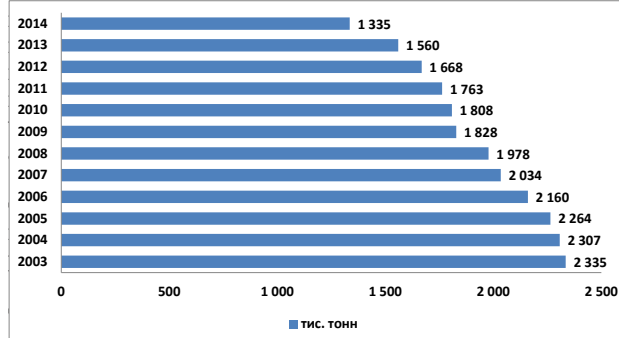

Рис. 1. Динаміка виробництва хліба та хлібобулочних виробів в Україні у 2003–2014 рр., тис. тонн

Джерело: побудовано автором на основі [2]

З інформації, розповсюдженої об'єднанням «Укрхлібпром» відомо, що: «Враховуючи, що в усіх регіонах попит на хліб та хлібобулочні вироби задовольняється в повній мірі, фактичне споживання хліба та хлібобулочних виробів населенням України орієнтовно становить 4,6 млн тонн на рік. Порівняння фактичних обсягів виробництва і обсягів споживання хліба та хлібобулочних виробів свідчить, що 35% від зазначеної продукції виробляється промисловими хлібозаводами, 65% обсягів споживання залишаються поза статистич-

ною звітністю. І ця частка щороку збільшується. Поглиблення спаду виробництва хліба та хлібобулочних виробів впродовж останніх років, коли на ринку було достатньо борошна, дає підстави зробити припущення про збільшення виробництва хліба міні-пекарнями та супермаркетами, що виробляють хліб під власною торговою маркою» [3].

Отже, на основі цієї інформації можна зробити висновок про значні обсяги виробництва хлібобулочних виробів у міні-пекарнях та супермаркетах поза статистичною звітністю. Якщо виходити з інформації про фактичне споживання хлібобулочних виробів в Україні в розмірі 4,6 млн тонн на рік, то міні-пекарні та супермаркети виробляють 3,2 млн тонн таких виробів [3] (рис. 2).

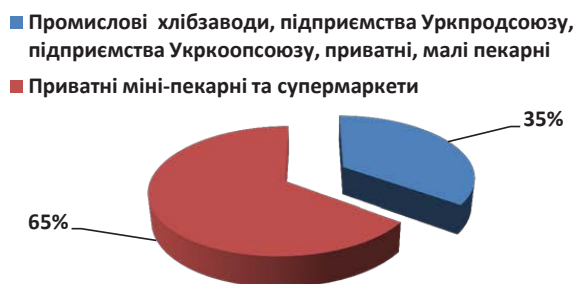

Рис. 2. Структура підприємств з виробництва хлібобулочних виробів в Україні (за інформацією об'єднання «Укрхлібпром»)

Джерело: побудовано автором на основі [3]

За інформацією з дослідження Л.О. Коваленко і Т.В. Міхеєнко, в Україні склалася наступна структура обсягів виробництва продукції хлібопекарської промисловості, яка охоплює тільки 35% фактичного виробництва хлібобулочних виробів (рис. 3).

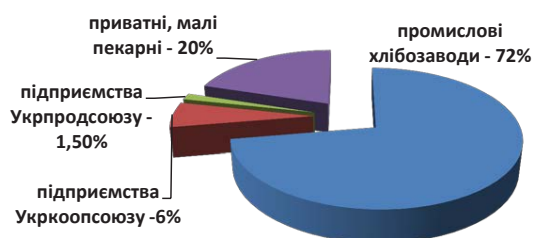

Рис. 3. Структура обсягів виробництва продукції хлібопекарської промисловості в Україні за статистичною звітністю

Джерело: побудовано автором на основі [4, с. 21]

Отже, що за даними офіційної статистики, 72% хліба і хлібобулочних виробів виготовляють промислові хлібзаводи, розташовані у містах і районних центрах; 6% хліба виготовляють підприємства колишньої системи Укркоопсоюзу, які, як правило, мають невелику потужність та обслуговують населення сільської місцевості; 1,5% хліба припадає на частку підприємств Укрпродсоюзу; 20% хліба і хлібобулочних виробів випікають приватні, малі пекарні [4, с. 21].

Оцінюючи динаміку кількості підприємств виробників хлібобулочних виробів протягом 2010–2013 років, варто наголосити на тенденції до значного її скорочення (табл. 1).

Статистичні дані свідчать про значне скорочення підприємств протягом 2010–2013 рр. з 1 499 одиниць до 1 362 одиниць, тобто відбулось скоро-

чення на 137 одиниць. Також знижується чисельність працівників з 94,3 тис. осіб до 84,4 тис. осіб (рис. 4).

Таблиця 1
Динаміка кількості підприємств з виробництва хлібобулочних виробів в Україні та кількості зайнятих працівників

Показники	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.
1. Кількість підприємств, одиниць	1 499	1 479	1 253	1 362	н/д
темпи росту до попереднього року, %	x	98,7	84,7	108,7	–
2. Кількість зайнятих працівників, тис. осіб	94,3	90,9	89,4	84,4	н/д
темпи росту до попереднього року, %	x	96,4	98,3	94,4	–

Джерело: побудовано автором на основі [2]

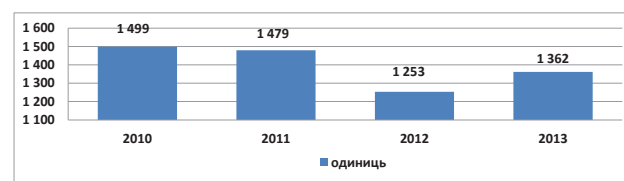

Рис. 4. Динаміка кількості підприємств по виробництву хлібобулочних виробів в Україні у 2010–2013 рр., одиниць

Джерело: побудовано автором на основі [2]

У звіті об'єднання «Укрхлібпром» підкреслюється, що структура виробництва хліба, який виробляють промислові хлібопекарські підприємства України, із року в рік суттєво не змінюється (рис. 5).

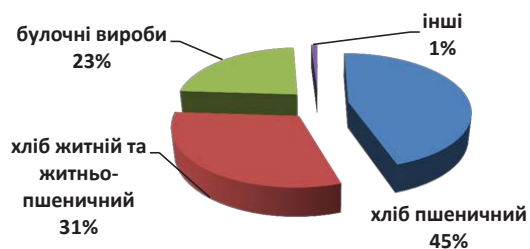

Рис. 5. Структура виробництва хлібобулочних виробів промисловими хлібзаводами, %

Джерело: побудовано автором на основі [3]

Як свідчать статистичні дані, найбільшу питому вагу (45% від загального обсягу виробництва хлібобулочних виробів) складає хліб пшеничний. Житні і житньо-пшеничні сорти хліба становлять 31%. Виробництво булочних виробів складає 23% від загального обсягу виробництва. Впродовж останніх років відзначається незначне збільшення виробництва пшеничних сортів хліба і зменшення житніх і житньо-пшеничних сортів [3].

Одещина традиційно посідає одне з перших місць в Україні із випуску харчових продуктів. Регіон є одним із лідерів у виробництві виноградних вин, фруктових та овочевих соків, кондитерських виробів та олії.

Аналізуючи стан промислового виробництва України за підсумками 2013 р., слід зазначити,

що Одеська область знаходилась на першому місці з виробництва хлібобулочних виробів серед південних регіонів України (рис. 6).

У 2013 р. вироблено 82,2 тис. тонн хлібобулочних виробів, або 5,3% у загальних обсягах виробництва по Україні (всього по Україні в 2013 р. було вироблено 1 560 тис. тонн хлібобулочних виробів). Слід зауважити, що Херсонська та Миколаївська області разом виробили у 2013 р. тільки 61,8 тис. тонн.

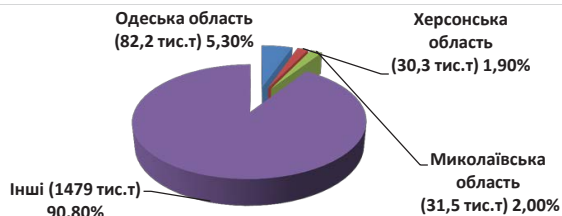

Рис. 6. Питома вага Одеської області у виробництві хлібобулочних виробів в Україні у 2013 р. хлібзаводами, %

Джерело: побудовано автором на основі [5, с. 28–29]

Незважаючи на значну питому вагу виробництва хлібобулочних виробів у загальних обсягах по Україні, тенденції їх виробництва по Одеській області показують спад від 93,9 тис. тонн у 2010 р. до 82,2 тис. тонн у 2013 р., тобто на 11,7 тис. тонн, або на 12,5%. Така тенденція простежується і по Україні в цілому (рис. 7).

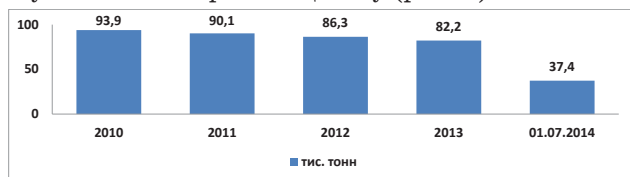

Рис. 7. Динаміка виробництва хлібобулочних виробів Одеської області у 2010–2013 рр. та січні–червні 2014 р., тис. тонн

Джерело: побудовано автором на основі [5, с. 31; 6, с. 70]

Таблиця 2

Тенденції у виробництві хліба та виробів хлібобулочних, нетривалого зберігання за видами в Одеському регіоні у 2010–2013 рр., тис. тонн

Показники	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	Відхилення 2013 р. від 2010 р.
Вироби хлібобулочні	93,9	90,1	86,3	82,2	-11,7
зокрема:					
– хліб житній;	0,3	0,2	0,2	0,1	-0,2
– хліб пшеничний;	71,5	66,6	64,0	60,4	-11,1
– хліб житньо-пшеничний і пшенично-житній;	15,5	16,8	16,3	16,1	+0,6
– вироби булочні;	5,3	5,3	4,8	4,6	-0,7
– хліб дієтичний;	0,2	0,2	0,2	0,2	–
– хліб інший	1,1	0,9	0,8	0,8	-0,3
Вироби здобні	8,6	7,8	7,8	7,9	-0,7

Джерело: побудовано автором на основі [6, с. 77]

Порівняно з 2012 р. у 2013 р. виробництво хліба та виробів хлібобулочних нетривалого зберігання зменшилося на 4,7%. У січні–червні 2014 р. проти січня–червня 2013 р. виробництво цих виробів також зменшилось на 4,6% і склало 37,4 тис. тонн [5, с. 31]. Можемо стверджувати про тенденцію до зниження виробництва в Одеському регіоні за всіма видами хліба та здобних виробів, крім хліба житньо-пшеничного і пшенично-житнього. Порівняно з 2010 р. зниження виробництва хлібобулочних виробів у 2013 р. складає 11,7 тис. тонн, зниження здобних виробів становить 0,7 тис. тонн (табл. 2).

Найбільша питома вага у структурі виробництва Одеського регіону в усі роки припадає на хліб пшеничний (у 2013 р. – 73,5%) (рис. 8).

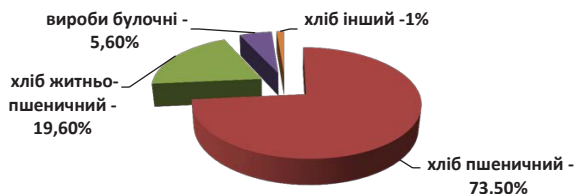

Рис. 8. Структура виробництва хлібобулочних виробів в Одеському регіоні у 2013 р., %

Джерело: побудовано автором на основі [6, с. 77]

Також скоротилося виробництво хліба та виробів хлібобулочних нетривалого зберігання і на одну особу населення – з 39,3 кг у 2010 р. до 34,3 кг у 2013 р., тобто на 5 кг на одну особу (рис. 9).

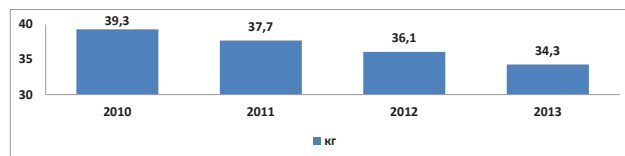

Рис. 9. Динаміка виробництва хліба та виробів хлібобулочних нетривалого зберігання в Одеському регіоні у 2010–2013 рр. на одну особу, кг

Джерело: побудовано автором на основі [6, с. 74]

Представлені тенденції основних показників діяльності підприємств із виробництва хліба, хлібобулочних і борошняних виробів Одеського регіону свідчать про зниження обсягів виробництва за всіма групами виробництва хліба та хлібобулочних виробів протягом 2010–2014 рр.

Висновки і пропозиції. Отже, значна частина хлібного бізнесу України – це вертикально інтегровані структури із замкнутим циклом: від виробництва борошна до випуску хлібопродуктів. Для координації дій та з метою постійної координації господарської діяльності у травні 1998 р. створено об'єднання «Укрхлібпром».

Протягом 2003–2014 рр. відбувається значне зниження виробництва хліба та хлібобулочних виробів в Україні. Виробництво хлібобулочних виробів в 2014 р. склало 1 335 тис. тонн, що менше ніж у 2003 р. на 1 тис. тонн, або на 42,8%.

Тільки 35% хлібобулочної продукції в Україні виробляється промисловими хлібозаводами, 65% залишаються поза статистичною звітністю. І ця частка щороку збільшується.

За період 2010–2013 рр. в Україні знизилась кількість підприємств з виробництва хлібобулочної продукції з 1 499 одиниць до 1 362 одиниць, тобто на 137 одиниць. За цей же період зменши-

лась кількість зайнятих працівників з 93,4 тис. осіб до 84,4 тис. осіб, тобто на 9 тис. осіб.

Тенденції основних показників діяльності підприємств з виробництва хліба, хлібобулочних і борошняних виробів в Одеському регіоні свідчать про зниження обсягів виробництва за всіма групами виробництва хліба та хлібобулочних виробів.

Ми згодні з думкою Н.С. Скопенко, що значні конкурентні переваги (зокрема ті, що мінімізу-

ють залежність від постачальників та коливань цін на сировину) матимуть ті підприємства – виробники харчових продуктів, які будуть входити до вертикально інтегрованих структур. Для таких структур характерний замкнений цикл виробництва – від вирощування, зберігання і переробки сировини до виробництва та реалізації готової продукції, що дозволяє їм отримати економію на витратах, раціонально управляти ресурсними та інформаційними потоками [7, с. 181].

Список літератури:

1. Об'єднання «Укрхлібпром» [Електронний ресурс]: [веб-сайт]. – Режим доступу: http://ukrhlbprom.org.ua/pro_nas.html.
2. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]: [веб-сайт]. – Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua/>.
3. Інформація про підсумки роботи підприємств хлібопекарської галузі, виконавчого апарату Об'єднання «Укрхлібпром» та ЦВТЛ у 2012 році [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ukrhlbprom.org.ua/ua/novini/informacija_pro_pidsumki_roboti_u_2012.html.
4. Коваленко Л.О. Проблеми та перспективи розвитку хлібопекарської промисловості / Л.О. Коваленко, Т.В. Міхеєнко // Науковий вісник ЧДПЕУ. – 2014. – № 2(22). – С. 19–24.
5. Промисловість Одеської області: доповідь Головного управління статистики в Одеській області / за ред. О.В. Федотової. – Одеса: Головне управління статистики в Одеській області, 2014. – 36 с.
6. Статистичний щорічник Одеської області за 2013 рік [Електронний ресурс] / за ред. Т.В. Копилової. – Одеса: Головне управління статистики в Одеській області, 2014. – 244 с. – Режим доступу: <http://www.od.ukrstat.gov.ua>.
7. Скопенко Н.С. Агропромисловий сектор: сучасний стан, тенденції та перспективи розвитку / Н.С. Скопенко // Економічний аналіз. – 2011. – Вип. 8, ч. 1. – С. 179–183.

Коваленко Л. А.

Одесский национальный экономический университет

ТЕНДЕНЦИИ В ПРОИЗВОДСТВЕ ХЛЕБОБУЛОЧНЫХ ПРОМЫШЛЕННОСТИ УКРАИНЫ И ОДЕССКОГО РЕГИОНА

Резюме

Рассмотрены существующие тенденции в производстве хлебобулочных изделий в Украине и Одесском регионе. Установлено, что сокращение производства на протяжении 2003–2013 годов обусловлено активной работой на рынке хлебобулочных изделий мини-пекарен и супермаркетов, производство которых пока остается вне статистической отчетности. Снижается численность хлебопекарных предприятий Украины и количество их работников. В Одесском регионе, как и в целом по Украине, прослеживаются тенденции снижения производства предприятиями хлебопекарской отрасли. Снижение производства происходит по всем группам хлебобулочных изделий

Ключевые слова: хлебопекарная промышленность Украины, производство хлеба и хлебобулочных изделий, финансовые результаты деятельности предприятий.

Kovalenko L. A.

Odessa National Economic University

TRENDS IN BAKERY INDUSTRY OF UKRAINE AND ODESSA REGION

Summary

The existing trends in the production of bakery products were considered in Ukraine and Odessa region. It was found that the cutback in production over the years 2003–2013 is provided by the active work of mini-bakeries and supermarket sat the market of bakery products, the production of which remains outside the statistical reporting. The number of bakeries and the number of their employees is reduced in Ukraine. The tendency of declining the production with the enterprises of bakery industry is observed both in the Odessa region and in the whole Ukraine. The declining of production occurs in all groups of bakery products.

Keywords: baking industry of Ukraine, production of bread and bakery products, financial results of enterprises performance.